

A mese mindenkinek ott érinti meg a lelkét, ahol szüksége van rá

Tóth Tünde rendezőt kérdezte Tóth Hajnal

Kultúra

A Nagyvárad Táncegyüttes januárban mutatta be új produkcióját, a *Senki madara* című táncjátékot. Az előadás Szabó T. Anna azonos című meseregénye alapján készült. A történet egy furcsa magyar juhászfiú, Tátos, és egy titokzatos japán darulány, Tori szerelméről szól, valamint – nem utolsósorban – az alkotás gyötrelmeiről és gyönyörűségeiről, egyedüllétről, barátságról, szabadságról és elmúlásról, a városi és vidéki élet közötti különbségekről, a magyar és keleti kultúra találkozásáról. **TÓTH TÜNDEVEL, a táncjáték rendezőjével az egyik próba előtt beszélgettünk az előadásról, a mesék világáról, az alkotásról, a színház világról és sok egyébéről.**

A színészi munkád mellett több ízben is rendeztél már előadásokat. Még a temesvári színháznál kezdted az Őz, a csodák csodája című előadással, Váradon pedig folytatódott a rendezések sora: Orfeum, Rómeó és Júlia (bábszínházi produkció), Áni Máni, Leánder és Lenszirom, most pedig a Senki madara. Mi készítetted arra, hogy színészi munkáid mellett rendezz is?

Kialakult bennem egyfajta közlési kényszer, amit így tudtam leginkább hasznosítani. Kíváncsi lettem arra, milyen lehet egy egész világot fölépíteni. Színészként egy ember belső világát építgetem. A rendezőnek az egészre kell rálátnia, az egészet kell átfognia. Ez az izgalmas kérdés már egészen fiatalon, még egyetemistaként kezdett érdekelni. Kolozsváron olyan rendezői színházat láttam, ami új dolgokra inspirált. Szerencsére hamar lehetőségem adódott rendezőként is kipróbálni magam. Most is keresem a saját hangomat, saját utamat, saját stílusomat. Érdekelnek a jó történetek. A mesékben megtalálhatók az archetípusok. Egy történetben egész világok jönnek létre, anélkül hogy felfognánk, mit jelképez a figura, milyen östípust jelenít meg. Az identitáskeresés foglalkoztat rendezőként. Az átalakulások problematikája. Talán színésznő is ezért lettem, az átalaku-

lások miatt. Mind a *Leándernek és Lensziromnak*, mind a *Senki madarának* van köze Benedek Elekhez, a *Nagyapó mesefájához*. A szerzők (Szilágyi Andor: *Leánder és Lenszirom*; Szabó T. Anna: *Senki madara* – szerk. megj.) bevallottan inspirálódtak belőle. Hogy miért fontos az identitás? Egy ember akkor érzi jól magát a világban, ha megtalálja azt, ami az ő feladata, szerepe. Mindenkinek más-más feladat jut. Sorsfordító pillanat, ha valaki megtalálja az életcélját, vagy amikor valaki elveszíti ezt a célt. És ha valaki nem lelte még meg az életben a feladatát, akkor tengődik. A gyermeknél is fontos, hogy tudja: ő kicsoda. Ez az egyik leglényegesebb mozgatórugó az életben. E köré szerveződött a gondolkodásmódom. A színpadon, a művészetekben minden ismétli önmagát. Éppen ezért a színházcsinálásban is megtalálható egyfajta útkeresés. Szeretném tudni, mi felé tartunk, mi az az irány, ami továbblendíti a színházat.

Gyermekkorodban milyen meseélményeid voltak?

A *Cerceruska* volt a kedvencem. Az is átváltozós mese. Megint az átváltozós témája, ugye... Bizonyára nem véletlenül, hiszen folyamatos változásban vagyunk mindannyian. Jól emlék-

szem arra, mikor gyermekként nagyapáméknál meséket hallgattunk esténként a rádióból. Nagyon erősen megmaradt ez az emlék. Nagyapám is nagyon szerette velem hallgatni ezeket az esti meséket. Persze a tévé előtt is tátottam a számat eleget, amikor meséket vetítettek. A magyar népmeséket pedig nem lehet megenni. Szabó Gyula mesemondása csodálatos. A mai napig meghatározó élmény számomra. A szüleim szerették meg velem az irodalom, a könyvek, a versek világát. Rengeteg könyvet kaptam tőlük. Annyi mindent köszönhetek nekik!

Mi ragadott meg leginkább a műben, ami arra készítetted, hogy megrendezd a Senki madarát?

Nagyon szeretem Szabó T. Anna költészetét. Szívesen olvasom a verseit. Aztán rátaláltam erre a meseregényre. Elolvastam és kezdtem vissza-visszatérni hozzá. A *Senki madarát-*

ban szintén az átváltozás a téma. Ebben a történetben is van olyan archetípus, amellyel azonosulni tudunk. Tátosnál is fontos az identitás-, az útkeresés. Keresi a helyét a világban. Fájdalmas pont a történetben az, hogy a szerelmi szimbiózis nem mindig segít önmagunk megtalálásában. Éppen ezért párkapcsolati gondok is kibontakoznak Tori és Tátos történetében. A nyugodt puszta világ mellé teremtettem egy várost, az ékszerész figuráját kibővítettem. Kapcsolati rendszerekre építettem. Például ahogyan a város kezeli a művészetet. Ezért kapcsoltam össze az ékszerész-mecénás és a

mesélő figuráját. Az egyedüliséget, azt, hogy Tátos „egyedül van az emberek között”, a város megteremtésének segítségével sikerült pontosan megfogalmazni. Magát a próbafolyamatot úgy kezdtük, hogy összeültünk elolvasni a mesét. Érdekes volt az, hogy ki melyik figurával azonosul. Fölfejtettük a mese rétegeit. Ezért csodálatos a mese, mert mindenkit ott érint meg a lelkében, ahol szüksége van rá. Ha egy mesét mondunk el, használjuk a mesében rejlő terápiát.

Vagyis érdemes hinni a mesék varázserejében.

A varázslattal hadilábon állnak az emberek a mai világban. Sokan bűvésztrükként azonosítják. Mert rengeteg a szemfényvesztés manapság. Ezért a varázslat szót hallva sokan kételkednek. Egészen addig, amíg nem hat rájuk valahogyan a mesevilág. A *Senki madarát* felváltva olvastuk a próbákon. Érdekes, mindenki másképpen olvas egy-egy történetet. És mindenkire különbözőképpen hat. Éppen ezért léteznek különféle értelmezések is. Ez minden történetre

*„(...) táncolni, nem szólni, táncolni, nem lenni, táncolni, nem tudni, forogni, elveszni” (Szabó T. Anna: *Senki madara*)*

A *Senki madara* előadásról VÍGH LÁSZLÓ készített fotókat

érvényes. Olyan nincs, hogy valaki nem jó mesemondó. Mindenki tud mesét olvasni, mesét mondani.

A gyermekeidtól szoktál-e ötletet, tanácsot kérni?

Amikor kicsik voltak, néha beültek egy-egy próbára. Zsófi lányom mondta az Óznál: „Ezt a szárnyas majmot rendezd ki belőle, mert tőle félek.” Andor fiam pedig a *Rómeó és Júlia* látán megjegyezte: egyáltalán nem így kell kardozni. Egyébként nem szoktam tanácsot kérni a gyermekeimtől. A *Senki madara* inkább felnőttmese, ám a gyermekek is érthetik, érezhetik. Talán a hosszúsága miatt kicsi gyerekeknek nem való. Andor fiam

54

nagyon szereti a mitológiát. Rengeteg mindent tud is, ami mitológiával kapcsolatos. Ha valamit tudni szeretnék, ami kötődik a mitológiához, legyen az kelta vagy éppenséggel japán, tőle kell megkérdezni. Egyébként a darumadárnak fontos szerepe van a japán mitológiában, és a magyar mondákban is találni daruval kapcsolatos történeteket. A *Senki madarában* sem véletlenül lényeges a motívum.

Az előadásban nemcsak tánccal mesélik a történetet a szereplők, hiszen elhangzanak fontos szövegrészek a meséből. Emellett más szövegeket is beépítettél.

Az egész mese nyilván nem hangzik el az előadásban. Viszont elhangzanak mindazok a részek, amelyeket gondolatiságuk, költőiségük, zeneiségük miatt – és nem utolsósorban a mese elmesélése végett – kihagyhatatlannak tartottam. Emellett a magyar irodalomban (Nagy László, Szilágyi

„Ekkorra már tudta, hogy egyedül van az emberek között”

Domokos), népköltészetben, világirodalomban (Samuel Beckett: *Godot-ra várva*) is találtam olyan remekműveket, amelyekről úgy éreztem, kapcsolódnak valamiképpen a *Senki madarához*. A japán kortárs irodalomban is találtam egy Tanikava Suntaroverset, ami nagyon megkapó volt, s amely az Életről szól és szervesen kötődik nem elsősorban a kisregény, sokkal inkább az előadás mondani-valójához... Ezért került be az *Élni* című japán vers is az előadásba. S ez is milyen különös: próbán kiderült, hogy az egyik zenész, Szukits Éva, az együttes brácsása tud japánul. És el is mondja az előadásban a verset

55

japán nyelven, a mesélő pedig magyarul. Rengeteg, a témához illő anyagot gyűjtöttem össze. És aminek megtaláltam a helyét, az bekerült az előadásba. Nagyon tetszett Patrick Ness *A daruasszony* című regénye is. Az író rendkívül érdekesen építette föl. Nála is megtalálható az út- és motivációkeresés. *A daruasszonyból* nem emeltem be szöveget az előadásba, hanem a városi érzeteket vettem át. Hogy milyen az, amikor egy művész felkapottá válik, vagy elkezdik elemezni a műveit.

Szabó T. Anna gyönyörűen ír a Senki madarában a táncoló darvakról és a táncot lejtő festőlányról, Toriról. Gondolom, ez is közrejátszott abban, hogy táncjátékot vigyél színre.

A fehér darvak a tánc mesterei. A darvak tánca az előadásban ugyanazt a hangulatot idézi, amit Szabó T. Anna megfogalmazott. Másfelől érdekesség az is, hogy a Nagyváradi Táncgyűttes is keresi az identitását. A társulat kötődik a néptáncokhoz, de más műfajokhoz is. Éppen ezért az új táncelőadás formanyelve eklektikus. Föllelhetők benne a magyar néptánc, a szving, a kortárs tánc, a street dance, a balett különféle elemei. A színhelyekhez, figurákhoz különböző stílusokat kerestünk. Három koreográfus, Tőkés Imola, Györfi Csaba és Brugós Sándor Csaba segített a formanyelvek megtalálásában, kibontásában. A látványvilág is több stílust ötvöz. Cristina Breteanu jelmeztervezővel és Rákay Tamás díszlettervezővel nem először dolgoztam együtt. Az általuk megálmodott vizuális világot egészítik ki Izsák Előd digitális látványtervei.

Cári Tibor UNITER-díjas zeneszerzővel jó néhányszor koncerteztél együtt. Váradon is láthatott-hallhatott már benneteket a közönség a színházzenei koncertek alkalmával. Most pedig zenét írt neked az előadáshoz.

Teljesen más munkakapcsolat volt ez, mint az együttzenélés. A *Senki madarához* Cári Tibi népzenei ihletésű muzsikát komponált, meg japán hangzású zenét is írt, ami cimbalmon szólal meg. Trabalka Cecília (Traila) színész, DJ a modern elektronikus zenék, a hangsávok szakértője. Érdekes fúzió lett az előadásban Cári Tibi muzsikájából és Traila zenéjéből. Egy Mozart-ária is bekerült a *Figaro házasságából*: Cherubino áriája a szerelem kínjairól szól. Vivaldi *Négy*

évszaka a másik klasszikus. Emellett szvingzenei elemek is bekerültek a táncjátékba. El kell mondanom még, hogy rengeteget tanultam, tanulok Alexander Ekman svéd táncos, koreográfus előadásaiából. Van bátorsága ötvözni a stílusokat és totális színházat létrehozni. Fantasztikus tudásanyag birtokában van, és merészen szedi össze a produkcióit. Nagyon jó útnak és példának találok az ő művészetét.

A Senki madara színrevitele előtt már foglalkoztál japán kultúrával, művészetel, vagy ez a mű irányított inkább efelé?

Szabó T. Annának köszönhetem, hogy elkezdtem foglalkozni a japán művészetekkel. Nagyon megfogott ez a kultúra. Sok szimpatikus dolgot találtam benne. Az egyik például az idősek tisztelete. Ami nemcsak az öregek tiszteletét jelenti, hanem azt, hogy mindenki tiszteli a nálánál idősebbet, és hogy valaki neked is mindig tisztelettel tartozik. Az írásművészetük is lenyűgöző.

Szabó T. Anna művében és az előadásban is jelentőséget kap egy régi japán legenda, az ezer darumadár origami. Eszerint, aki elkészül ezer papírdaru hajtogatásával, annak teljesül a szíve kívánsága. Ha sikerülne ezer darut hajtogatnod, volna valamilyen óhajod?

Hajtogatnék ezer darut azért, hogy tudjam: ezt megtettem magamért. Azt gondolom, mindenért meg kell dolgozni. Ahogyan ezért az új előadásért is. Azt szeretném, értsék meg az

emberek a *Senki madara* történetét. Közel áll hozzám ez a mese. S mivel nem kész színdarab, hanem regény, nagy szabadságot, sokkal több lehetőséget adott nekem a rendezésben. Fontos volt, hogy érthető színpadi kreáció jöjjön létre. A koreográfia aláhúzó dolgokat, érzeteket, hangulatokat erősít meg. Az archetípusok önműködővé kezdenek válni akarva-akaratlanul. Így lett például az előadásban egy egyszerű kenyérevésből utolsóvacsora-hangulat, pedig csak azt akartam érzékeltetni, hogy fogy az étel. Vannak olyan kulturális kapcsolódási pontok, amelyek sokkal többet jelentenek, mint ahogy elsőre gondolnánk. A gyúrogatásnak megvannak az eredményei. Tátos akár Hermész is lehetne. Új érzetek ébrednek pusztán attól, hogy helyesen van összerakva egy képlet, hiszen ezek az emberi lélekből íródtak.

Miféle feladatok várnak még rád ebben az évadban?

Munkás évadkezdés volt. Játsszom a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának *Bernarda Alba háza*

című előadásában, Bernardát alakítom. Emiatt ingázom Várad és Szatmár között. Felújítottuk ebben az évadban a *Leánder és Lenszirmot*. Most itt a *Senki madara*. Furcsa, hogy míg erre az előadásra készültem, újra és újra felbukkant valamilyen japános vagy darvas motívum az életemben. Az egyik divatházban kimonókat lehetett vásárolni. Egy alkalommal, amikor sétáltam a kutyámmal, a házunk közelében lévő tó mellett, a túlparton váratlanul felbukkant egy darumadár. Egyetlen daru és a tükörképe a tóban. Mert nincsenek is csodák, ugye... Visszatérve a kérdésre: teendőm mindig akad. Meg aztán mindig motoszkal valami ötlet a fejemben.